

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Editör
Songül Aynal Kilimci

L. Işıl Ünal / Adnan Gümüş / Celal Gürbüz / Mehmet Durdu Karslı
Sibel Güven / Mehmet Yıldızlar / Songül Aynal Kilimci
Mustafa Sağlam / S. İlhan Sezgin / Mehmet Taşpınar / Ayhan Ural

Editör: Dr. Songül Aynal Kilimci

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

ISBN 978-605-364-187-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2011, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bondrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın, bondrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermelerini ve bondrolsüz yayınları satın almamalarını diliyoruz.

1. Baskı: Ekim 2011

Dizgi-Grafik Tasarım: Gürsel Avcı

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Ayrıntı Matbaası
(Ankara - 0312 394 55 90)

YAYINEVİ

adakale sokak 4/1 yenişehir-ankara

tel: +90 312 430 67 50-51 (pbx)

belgeç: +90 312 425 44 60

gsm: 0506 345 19 36 - 0541 940 45 45 - 0533 205 52 30

e-ileti: pegem@pegem.net

DAĞITIM

sağlık sokak 17/a yenişehir-ankara

tel: +90 312 434 54 08 - +90 312 434 54 24

belgeç: +90 312 431 37 38

gsm: 0506 345 19 37 - 051 434 54 24 - 0533 205 52 31

e-ileti: siparis@pegem.net

YAZIŞMA

p.k. 175 06442 yenişehir-ankara

ÖN SÖZ

Dünyada ve ülkemizde üzerinde en çok tartışılan meslek grubu öğretmenliktir. Eğitimin çağımıza damgasını vurmasıyla her anne-baba çocuğunun iyi bir öğretmen tarafından yetiştirilmesini ister. İyi öğretmen kimdir?

Toplumlarda uzun süre bilenin, bildiğini başkalarına öğretebileceği kabul edilmişti. Meslek bilgisi olmadan yapılan bu işlev eksik ve yanlıştı. XIX. yüzyıla değin öğretmenin görevi yalnızca bilgi aktarmaktı. XX. yüzyılda bilgi aktarımına başka nitelikler de eklendi. Öğretenin düzenlediği gelişigüzel yaşantılar yerini; belirli program doğrultusunda planlı eğitim etkinliklerine bıraktı. Planlı eğitim etkinliklerine göre yetişecek öğretmen, belirli programları izleyenler arasından seçilmekteydi.

Günümüzde, bilim ve teknoloji hızlı değişime paralel olarak, eğitim bilimleri alanında da önemli değişimler olmaktadır. Bu değişimler öğretmenin ve ondan beklenen görevlerin yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

“Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme” kitabı hem eğitim fakültelerindeki öğrencilerin, hem akademisyenlerin yararlanacağı bir eserdir. Öğretmen yetiştirmenin tarihi, öğretmen yetiştirme programları, politikaları, öğretmen yetiştirme felsefesi, genişliğine ve derinliğine incelenmiştir.

Alanında uzman akademisyenler tarafından yazılan bölümler birbirini tamamlar niteliktedir ve öğretmenlik mesleğinin önemi bilimsel yönden irdelenmiştir.

Eğitimde sürekli reformların yapıldığı dünyamızda öğretmen faktörü en önemli faktörlerden birisidir. Toplumun değişime ve geliştirmede öğretmenin rolü kabul edilmiştir. Bu rolün nasıl yapılacağı sürekli tartışılmaktadır.

Kitap yazılırken çağdaş gelişmeler, Türkiye ve Dünyadaki değişimler dikkate alınmıştır. Bilginin her yıl ikiye katlandığı günümüzde kaynakların yenilenmesi zorunludur. Konuların farklı yönleriyle irdelenmesi gerekmektedir.

Yazarlara titiz çalışmalarını nedeniyle teşekkürler.

Yeni kitaplarda buluşmak umuduyla...

Prof. Dr. Adil Türkoğlu

GİRİŞ

Bir tırtılın kelebeğe, bir piyonun vezirliğe ulaşması gibidir öğretmenlik. Uzun uğraşlar, sağlam kişilik, geniş ufuk, önderlik vasfı ve hepsinden önemlisi meslek aşkı gerektirir. Bilgiyi potansiyel geleceğin/öğrencinin kafasına boca etmekten ziyade o bilgiyi kullanabilecek, hayatının farklı evrelerinde gerekli geçişleri ve gerekli devrimleri yapabilecek donanımda kişi yetiştirmektir hedeflenen. Tassavuf dünyasının ünlü şairi ve düşünce insanı, Mevlana Celaladdin Rumi'nin "Satrançta piyon yola çıkar da, sonunda yüce vezir olur" sözü, bu nedenle, bana hep öğretmen adaylarının mücadelesini hatırlatır. Aday/piyon üniversiteye giriş için başlattığı sınav mücadelesi sonunda "kapağı attığı" eğitim fakültesinden mezun olabilmek için teorik ve uygulamalı bir çok sınavdan geçer. En nihayet mezun olabilen öğrenciler (ki bu öğrenciler aslında satranç tahtasının sonuna gelmiştir fakat vezir olmaya hak kazanamamıştır) atanmak için bu defa yine çeşitli sınavlarla karşılaşır. Üniversiteyi bitirmiş olduğu halde bu gençler yeniden dersane yollarında, ellerinde test kitaplarıyla bir engeli daha atlama çabı yapar. Yeterince şanslıysa atanır ve öğretmen/vezir olur. Stajyerlik süresi başlar. Vezir-i azam olmak için daha da mücadele etmesi gereklidir. Tüm bu mücadeleler sonunda öğretmen olmayı başarabilen öğretmen adayı ne yazık ki ekonomik olarak çöküntü yaşar, tükenmişlik duygusu idealistliğini, hayat mücadelesi öğretmenlik kalitesini etkiler duruma gelir ve en başa döner. Öğretimde kaliteyi arttırmak için öğretmen yetiştirme sisteminin yenileştirilmesi hareketleri başlar.

Ülkemizde öğretmen eğitimi defalarca stratejik reformlarla yenilenmiş, ülkenin karakteri öğretmen eğitimi ile şekillendirilmiştir. Öğretmen yetiştirme sistemindeki yenileme hareketleri bir şekilde ülkenin gelişimini de yansıtır. Sürekli bir değişim sürecinde olan öğretmen yetiştirme sisteminde değişimin etkisinin sadece öğretmenler ve öğretmen adayları üzerinde olmadığını, bu değişimin gelecek neslin şekillenmesinde büyük etkisi olduğunu da unutmamak gerekir. Demokratik bir toplumda öğretmenin rolü toplumsal refah, ulus bilinci, bireysel gelişim, genel kültür gibi olguların gelişmesinde de önemli etkidir. Eşit şartlarda, bilinçli bir ortamda, mesleğe ve hayata hazırlayan, kültüre, ekonomiye ve çok kültürlü ortam koşullarına uygun programlarla ve güvenli bir gelecek garantisıyla öğretmenlik mesleğine hazırlanan gençlerin yetiştireceği nesil elbette ki sistemin çalkantılı politikasına ve değişen politik çizgiye bağlı olarak değişen hedefleri, yeterince ön çalışması yapılmadan uygulanan ve uygulama sonucunda sorunlu olduğu tespit edildiği için yeniden ve yeniden değiştirilen programlar, sonunun ne olacağını bilemeyen ve kafasında yüzlerce soru ile gelecek endişesi taşıyan öğretmen adaylarının yetiştireceği nesilden farklı olacaktır.

“Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme” kitabı öğretmenler hakkındadır. Kitabın potansiyel okuyucuları öğretmen adayları, öğretmenler ya da öğretmenlik mesleği ile ilgili olanlar, Türk eğitim sistemini ve öğretmenliğin bu sistemdeki yerini sorgulayanlar olacaktır.

Kitap sistemi anlatırken, öğretmenlik mesleğinin Türkiye’deki ekonomi, politik, sosyolojik, felsefi yansımalarını da geniş bir perspektifte tartışmakta, mevcut yasalara, değişen programlara, yenileşme çalışmalarına değinmekte, aynı zamanda geleceğe yönelik bir model önerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme kitabı üç ana başlıkla sınıflandırılmıştır. Genel hatlarıyla kitabın birinci başlık altındaki bölümlerde, öğretmen yetiştirmede ekonomi, felsefe ve politika; ikinci başlık altındaki bölümlerde yasalar ve mevcut durum; üçüncü başlık altındaki bölümlerde ise öğretmen yetiştirmede yenileşme hareketleri, programlar ve bir model önerisi yer almaktadır. Kitabın dizilişinde genelden özele doğru ilerleyen bir akış takip edilmiştir. Her bir bölüm birbirinden bağımsız okunabilecek ve kendi konu alanı içinde gerekli bilgileri kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.

Kitabın oluşması aşamasında başından sonuna kadar büyük bir özveriyle çalışarak kitabı ilmik ilmik ören, önerileriyle, düşleri ve düşünleriyle öğretmen yetiştirme sisteminin geleceğine ışık tutan yazar öğretmenlerime minnettarım.

Dr. Songül Aynal Kilimci
Adana, 2011

Bölümler ve Yazarlar

I. KISIM (ÖĞRETMEN YETİŞTİRMENİN TOPLUMSAL, POLİTİK ve FELSEFİ BAĞLAMI)

BÖLÜM 1: ÖĞRETMENLİĞE VE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN EKONOMİ POLİTİK BİR ÇÖZÜMLEME

Prof. Dr. L. Işıl Ünal
Ankara Üniversitesi

BÖLÜM 2: TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME FELSEFESİNDEKİ PARADOKSLAR VE TOPLUMSAL YANSIMALARI

Prof. Dr. Adnan Gümüş
Öğr. Gör. Celal Gürbüz
Çukurova Üniversitesi

BÖLÜM 3: ÖĞRETMEN YETİŞTİRME POLİTİKALARI

Prof. Dr. Mehmet Durdu Karslı
Arş. Gör. Sibel Güven
Onsekiz Mart Üniversitesi

II. KISIM (ÖĞRETMEN YETİŞTİRME YASALARI VE MEVCUT DURUM)

BÖLÜM 4: ÖĞRETMEN EĞİTİMİNE YÖN VEREN ÖNEMLİ YASALAR

Doç. Dr. Mehmet Yıldızlar
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

BÖLÜM 5: TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN OLMAK

Dr. Songül Aynal Kilimci
Çukurova Üniversitesi

III. KISIM (ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE YENİLEŞME HAREKETLERİ VE BİR MODEL ÖNERİSİ)

BÖLÜM 6: TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE VE ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE YAPISAL DÜZENLEMELER VE PROGRAM GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. Mustafa Sağlam
Anadolu Üniversitesi

BÖLÜM 7: MESLEK VE TEKNİK EĞİTİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Prof. Dr. Saim İlhan Sezgin

Prof. Dr. Mehmet Taşpınar

Gazi Üniversitesi

BÖLÜM 8: ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE İLİŞKİN BİR MODEL ÖNERİSİ

Dr. Ayhan Ural

Gazi Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

ÖĞRETMENLİĞE VE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYE İLİŞKİN EKONOMİ POLİTİK BİR ÇÖZÜMLEME

Özet	3
Giriş.....	4
Eğitimin, Öğretmenlik Mesleğinin ve Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı.....	4
Profesyonelleşme ve Proleterleşme Kısacasında Öğretmen Kimliği.....	10
Türkiye’de Öğretmen Kimliği ve Öğretmen Yetiştirme	14
Türkiye’de Eğitime ve Öğretmene Yüklenen Anlam Ve Değer	15
Türkiye’deki Öğretmen Yetiştirme Deneyimlerine İlişkin Bir Değerlendirme	18
Öğretmenlik Mesleğine ve Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Bazı Çıkarımlar	20
KAYNAKÇA	22

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME FELSEFESİNDEKİ PARADOKSLAR VE TOPLUMSAL YANSIMALARI

Özet	25
Giriş.....	26
Bilgi, Değer ve Eğitim Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar	27
Kendilik Bilinci ve Eyleme Dönük Olma.....	27
Eğitimin Tarzıyla İnsan Görüşleri Arasındaki İlişki.....	28
Disiplin ve Özerklik	29
Özerk İnsana Doğru	30
Doğa ve Eğitim Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar	31
“Nasyonel Eğitim”: Bilimsellik ile Normatiflik Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar	33
Hakikat ile Realite Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar: Gerçeklik Dışarı, Hakikat İçeri.....	34
İman ve Akıl, Gazali ve Rüşd, Din ve Hümanizm, İH ve Seküler Okullar Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar: “Philo” Dışarı, “Sophia” İçeri.....	36

Tarih ile Mitolojik Tarih Kurgusu, Millî Dil, Din, Anadolu, Türkçe ve Türk Devletleri Arasındaki, Ulus-Devletçilik ile Çoğulculuk Arasındaki Bağlar ve Karşıtlıklar	38
Liberalizm, Bireysel Özgürlük, Eşitlik ve Cumhuriyetçi Yurttaş Sorunu	43
Standartlar, Testler, Başarı ve Ölçüt Sorunu: Entelektüel, Politeknik ve Mesleki Eğitim ve/ya Geleneksellik, Hümanizma, Toplumculuk ve Uzmanlık Anlayışları	45
Sonuç ve Öneriler: Ayırıştırma ve Araçsallaştırmaya Karşı Eşitlik ve Özgürlük Sorunu	46
KAYNAKÇA	50

BÖLÜM 3

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME POLİTİKALARI

Özet	53
Giriş.....	54
Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Öğretmen Yetiştirme	54
AB Eğitim Politikaları	55
AB Öğretmen Yetiştirme Politikaları	55
AB Öğretmen Nitelikleri.....	56
Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmen Yetiştirme Politikaları	58
Temel Kavramlar	59
Öğretmenlik ve Öğretmen	59
Yetiştirme ve İstihdam.....	60
Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştirme Politikaları.....	60
Geçmişten Bugüne Öğretmen Yetiştirme Politikalarımıza Bakış.....	61
İlkokullara Öğretmen Yetiştirme	62
Genel Liselere Öğretmen Yetiştirme.....	62
Mesleki ve Teknik Liselere Öğretmen Yetiştirme.....	62
AB Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Bu Politikaların Türk Öğretmen Yetiştirme Politikaları Üzerindeki Yansımaları	63
Öğretmen Yetiştirmede Yeni Politikalarımız (1997’deki Yeniden Yapılanma Süreci	63
Değişim Sürecine Bakış.....	63
Yeniden Yapılanmayı Zorunlu Kılan Sebepler.....	64
Yeniden Yapılanmanın Getirdikleri	64
Öğretmen Yeterlikleri (Klasik Anlayış).....	65

Yeni Uygulamadaki Sorunlarımız.....	66
Daha Yeni Politikalarımız (2006/2007 deki Program Revizyonu).....	67
Yeni Programlara İlişkin Düzenlemeler.....	67
Mesleki Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirme	68
Öğretmen Yetiştirme Politikalarında Yeni Boyutlar Yeni Yaklaşımlara Neden İhtiyaç Var?	69
Yeni Yaklaşımların Felsefesi.....	69
Buz dağı denge diyagramı	70
Öğretmen Adaylarının Seçimi.....	71
Öğretmenliğin Statüsünün Yükseltilmesi.....	72
Öğretmen Eğitiminde Akreditasyon	72
Mentorlük (Eğitmenlik)	73
Öğretmen Yetiştirmenin Uluslararası Boyutu.....	73
Öğretmenlerin Yeni Yeterlik Alanları ve Becerileri	74
Kişisel Yeterlikler	75
Özbilinç	75
Özdüzenleme	75
Motivasyon	76
Sosyal Yeterlikler.....	77
Empati.....	77
Sosyal Beceriler	78
Öğretmen İstihdamının Sorunları, Dünü Bugünü ve Geleceği.....	78
Sonuç.....	81
KAYNAKÇA	83

BÖLÜM 4

ÖĞRETMEN EĞİTİMİNE YÖN VEREN ÖNEMLİ YASALAR

Özet.....	87
Giriş.....	88
Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Gelişim Süreci.....	88
Yök öncesi	88
Okul Öncesi Eğitim Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar.....	88
Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar.....	89
2547 Sayılı Yasa	89

YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU.....	91
1739 Sayılı Yasa.....	101
MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU ¹	101
222 Sayılı Yasa	106
TBMM Milli Eğitim Komisyonu Tutanakları ve Öğretmen Yetiştirme Anlayışı.....	107
Öğretmen Yetiştirme.....	107
Sonuç ve Öneriler.....	112
KAYNAKÇA	116

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN OLMAK

Özet	117
Giriş.....	118
Avrupa Ülkelerinde Öğretmen Yetiştirme	118
Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme.....	119
Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Kurumlarının Gelişimi	119
Bologna Süreci	122
Bologna Bildirgesindeki Hedeflerin Gerçekleşme Düzeyi.....	123
AB Ülkelerinde Bologna Etkisi	124
Türkiye'de Bologna Etkisi.....	126
Bologna Sürecinde Yaşanan Sorunlara Çözüm Arayışı	126
Türkiye'de Öğretmen Olma Süreci	127
Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin Bugünü ve Yarını	129
Sonuç ve Öneriler	130
KAYNAKÇA	132

BÖLÜM 6

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE VE ÖĞRETMEN EĞİTİMİNDE YAPISAL DÜZENLEMELER VE PROGRAM GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

Özet	137
Giriş.....	138
Eğitim Programı, Program Geliştirme ve Program Değerlendirme.....	139
Eğitim Programı	139
Program Geliştirme	142

Program Değerlendirme	143
Türk Eğitim Sisteminde Program Geliştirme alışmaları.....	144
Okul Öncesi Eğitim	146
İlköğretim.....	147
Ortaöğretim	152
Öğretmen Eğitiminde Yapısal Düzenlemeler ve Program Geliştirme alışmaları.....	157
Okul Öncesi Öğretmenliği	159
Sınıf Öğretmenliği	162
Genel Eğitim Alan Öğretmenliği	168
Mesleki ve Teknik Eğitim Alan Öğretmenliği.....	174
Sonuç.....	177
KAYNAKÇA	179

BÖLÜM 7

MESLEK VE TEKNİK EĞİTİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Özet	181
Giriş.....	183
İşgücünün Eğitim Seviyesi ve Yaşam Boyu Öğrenme.....	183
İşgücünün Mesleki Eğitiminde İzlenen Yaklaşımlar	185
Mesleki ve Teknik Okullarda Sayısal Gelişmeler	187
Meslek ve Teknik Eğitim Fakültelerinde Sayısal Gelişmeler	189
Program Sayıları.....	192
Yeterliliklere Dayalı Öğretmen Eğitimi.....	193
Eğitim Programlarının Yapısı	194
Fakültelerin Öğretim Elemanı Sayılarında Gelişmeler.....	197
Hizmet İçi Eğitim.....	198
Fakültelerin Yeniden Yapılanma Gerekçeleri	200
Endüstriye Eleman Yetiştirme	202
Sonuç ve Öneriler	204
KAYNAKÇA	206

BÖLÜM 8

ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE İLİŞKİN BİR MODEL ÖNERİSİ

Özet	209
Giriş.....	210
Öğretmenlik Eğitimi	210
Öğretmenlik Eğitiminin Bileşenleri	211
Öğretmenlik Eğitime İlişkin Programın Genel Yapısı	213
Sonuç ve Öneriler	219
KAYNAKÇA	220

DİZİN

DİZİN	223
-------------	-----